

Pestprotocol

Informatie over (ons beleid tegen) pesten
voor docenten, ouders en leerlingen

Inhoudsopgave

Inleiding	blz. 2
Hoofdstuk 1: Pesten	blz. 3
Hoofdstuk 2: Betrokkenen bij het pesten	blz. 6
Hoofdstuk 3: Signaleren van pesten	blz. 9
3.1. Signalen	blz. 9
3.2. Signaleringsinstrumenten	blz. 9
Hoofdstuk 4: Preventie	blz. 11
4.1. Missie en visie	blz. 11
4.2. Preventie binnen school	blz. 12
Hoofdstuk 5: Aanpak van pesten	blz. 14
5.1. Wettelijke bepalingen pestbeleid	blz. 14
5.2. Stappenplan aanpakken Pesten	blz. 14
5.3. Stappenplan aanpakken Cyberpesten	blz. 16
5.4. Stappenplan aanpakken Pesten voor leerlingen	blz. 16
Bijlage I. Internetprotocol	blz. 17

Inleiding

Vanuit het ontwikkelteam sociaal-emotionele ontwikkeling van Stichting de Korre, dat is opgestart in april 2014, is er gezocht naar beschikbare methoden, instrumenten, materialen en protocollen op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling binnen het onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen.

Het onderwerp pesten lijkt actueler dan ooit te zijn. Niet alleen besteedt de politiek veel aandacht aan pesten, ook de media brengen dagelijks het onderwerp pesten naar voren. Binnen de verschillende lagen van het onderwijs klinkt handelingsverlegenheid. Men heeft behoefte aan duidelijkheid omtrent het voorkomen en aanpakken van pesten. Daarnaast ontstaan er ook nieuwe vormen van pesten, zoals cyberpesten. Via een pestprotocol kan er informatie worden gegeven aan ouder(s)/verzorger(s), leerkrachten en leerlingen rondom de visie en de aanpak die de school hanteert op het gebied van pesten.

Omdat er op geen van de scholen een ondersteunend document te hanteren is waarbij dieper wordt ingegaan op het onderwerp pesten, kan er geconcludeerd worden dat er behoefte is aan een pestprotocol dat te gebruiken is voor de scholen van Stichting de Korre.

Uiteindelijk is er binnen het ontwikkelteam besloten om een pestprotocol te ontwikkelen dat voldoet aan de eisen en ingaat op het onderwerp pesten en zijn verschillende facetten. De volgende voorwaarden spelen daarbij een belangrijke rol:

- De school is actief in het scheppen van een veilig, pedagogisch klimaat waarbinnen pesten als onacceptabel gedrag wordt ervaren.
- Leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel moeten pesten kunnen signaleren en een duidelijke stelling nemen tegen pesten.
- De school dient te beschikken over een directe aanpak wanneer pesten de kop op steekt.
- De school ontplooit preventieve lesactiviteiten.

Dit document kan als handvat worden gebruikt wanneer er vermoedens zijn van pesten, wanneer men meer informatie wil of wanneer men meer aandacht wil besteden aan het onderwerp pesten. Het document is een groeidocument wat moeten worden aangepast en meegroeien met ontwikkelingen.

Namens het ontwikkelteam sociaal-emotionele ontwikkeling,

Angelique Schipper
Psychologe de Sprienke en de Deltaschool

Hoofdstuk 1: Pesten

In dit hoofdstuk wordt het onderwerp pesten beschreven binnen de onderwijssetting. Er wordt ingegaan op wat pesten is, het verschil tussen pesten en plagen en de oorzaken van pesten.

Wanneer men een definitie zoekt van het woord pesten, wordt de volgende beschrijving gegeven op de site van het NJI (Nederlands Jeugd Instituut):

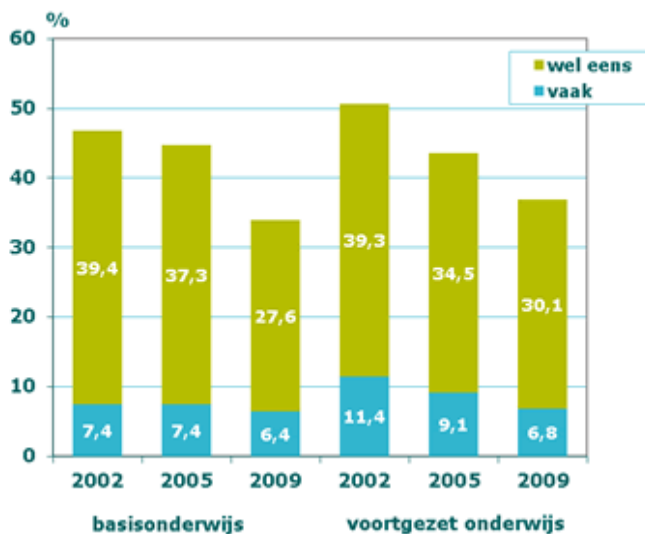
" Pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychologisch schade toe te brengen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld."

Wanneer er specifiek gekeken wordt naar de definitie van pesten op school, zou de volgende omschrijving een goede optie kunnen zijn:

"Pesten op school is het langdurig/herhaaldelijk uitoefenen van geestelijk en/of lichamelijk geweld door een groep/persoon tegen één of meer medeleerlingen, die niet (meer) in staat is/zijn zichzelf te verdedigen. Een leerling wordt getreiterd of gepest als hij/zij herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve handelingen verricht door één of meer personen."

Pesten komt zowel op de basisschool als in het voortgezet onderwijs vaak voor. Ruim een kwart van de scholieren pest af en toe. Het aantal kinderen dat pest is de afgelopen jaren licht gedaald. Ruim

Percentage kinderen en jongeren dat pest (2009)

6 procent van de leerlingen zegt vaak te pesten, dit percentage is in het voortgezet onderwijs iets hoger dan binnen het basisonderwijs (HBSC 2009). Jongens pesten op alle leeftijden vaker dan meisjes. Vmbo-leerlingen pesten vaker dan vwo-leerlingen. In de afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd naar het pestgedrag van kinderen en jongeren. Er zijn drie grote monitoren die elke paar jaar herhaald worden: het HBSC-onderzoek, de Nationale Scholierenmonitor en de Monitor Jongeren en Internet. Daarnaast is er in 2003 nog de Peiling Jeugd en Gezondheid uitgevoerd, een groot onderzoek naar de leefsituatie en welzijn (waaronder pestgedrag) van kinderen. Al

deze onderzoeken gaan uit van zelfrapportage; aan de jongeren zelf is gevraagd of zij anderen pesten. De resultaten zijn dus afhankelijk van wat de jongeren zelf beleven en hoe zij tegen het begrip 'pesten' aankijken. Ook verschilt de definiëring van het begrip per onderzoek.

Pesten is een complex onderwerp en wat men als pesten ziet, varieert sterk. Vanuit de onderwijssetting kunnen de volgende voorbeelden van pesten genoemd worden:

- Stukmaken, afpakken en/of verstoppen van eigendommen
- Naropen, uitlachen en/of belachelijk maken
- Schelden of scheldnamen geven, dreigen
- Nadoen, imiteren, bij voorkeur sterk overdreven
- Uitsluiten van groepsspel of sportactiviteit, doodzwijgen

- Fysiek geweld
- Afpersing: dwingen om geld of spullen te geven of iets voor de pester te doen
- Digitaal pesten, via e-mail, chats, sms, telefoontjes

Het verschil tussen pesten en plagen wordt ook door iedereen anders gezien. Het belangrijkste verschil tussen pesten en plagen lijkt dan ook het verschil te zijn tussen het wel of niet hebben van bijbedoelingen en de frequentie waarmee het gebeurt. Ondanks dat het ervaren subjectief is, is onderstaand schema ontwikkeld om te analyseren of het om pestgedrag of plaaggedrag gaat. Het schema is afkomstig van het boek "Pesten: wat is het en wat doe je eraan?" van I. Schelstraete.

Plagen

Gebeurt onbezonnen of spontaan.

Heeft geen kwade bijbedoelingen.

Duurt niet lang, gebeurt niet vaak en is onregelmatig.

Speelt zich af tussen "gelijken".

Is meestal te verdragen of zelfs plezierig, maar het kan ook kwetsend of agressief zijn.

Meestal één tegen één.

De rollen liggen niet vast: nu eens plaagt de ene, dan de andere.

De pijn, lichamelijk of geestelijk, is draaglijk en van korte duur. Soms wordt ze als prettig ervaren (plagen is kusjes vragen!).

De relaties worden na het plagen meteen hervat.

Het geplaagde kind blijft een volwaardig lid van de groep.

Pesten

Gebeurt met opzet: de pestkop weet vooraf wie hij of zij zal pesten, op welke manier en wanneer.

Wil iemand bewust kwetsen of kleineren.

Kan lang blijven duren, gebeurt meer dan eens, is systematisch. Houdt niet vanzelf op.

De strijd is ongelijk: de pestkop heeft altijd de bovenhand: De pestkop voelt zich zo machtig als het slachtoffer zich machteloos voelt.

De pestkop heeft geen positieve bedoelingen wil pijn doen, vernielen of kwetsen.

Meestal een groep (pestkop, meelopers en supporters) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.

Heeft een vaste structuur. De pestkoppen zijn meestal dezelfde, de slachtoffers ook. Als de slachtoffers wegvallen, kan de pestkop wel op zoek gaan naar een ander slachtoffer.

Als er niet op tijd wordt ingegrepen, kunnen de lichamelijke en geestelijke gevolgen ingrijpend zijn en lang nawerken.

Het is niet makkelijk om na het pesten een evenwichtige relatie te vinden; het herstel gaat moeilijk en traag.

Het gepeste kind is geïsoleerd, voelt zich eenzaam en voelt dat het niet meer bij de groep hoort.

Leerlingen die pesten, worden of zijn zelf vaak ook gepest. 13 procent van alle leerlingen zegt zowel zelf gepest te worden als anderen wel eens te pesten terwijl 22 procent zegt anderen wel eens te pesten, zonder zelf gepest te worden. Van de leerlingen die gepest worden is het percentage dat zelf ook pest groter dan dat van leerlingen die niet gepest worden (49 procent tegenover 30 procent) (HBSC 2005). uit het Landelijk onderzoek pesten 2012 blijkt dat op de basisschool 15 procent van de pesters zelf ook gepest wordt. Ook uit de Peiling Jeugd en Gezondheid komt naar voren dat er een verband is tussen pesten en gepest worden. Van de kinderen die vaak zijn gepest gedurende de

afgelopen maanden heeft 16 procent ook zelf vaak gepest. Ter vergelijking: van de kinderen die niet zijn gepest heeft slechts 2 procent vaak gepest. Dit onderzoek geeft ook informatie over de samenhang tussen pesten en psychosociale problemen. Kinderen die anderen pesten rapporteren vaker dat ze depressief zijn dan kinderen die nooit anderen pesten: 55 versus 29 procent. Bovendien hebben deze kinderen volgens de ouders ook vaker externaliserende problemen (vooral agressief gedrag), maar niet vaker internaliserende problemen (zoals zich terugtrekken en angstig of depressief gedrag).

Een nieuwe vorm van pesten is digitaal pesten. Anders dan vijftig jaar geleden stopt het pesten niet buiten het schoolplein of achter de voordeur. In 2007 maakte 56 procent van de jongeren zich minstens één keer per maand schuldig aan een vorm van online pesten, blijkt uit de Monitor Jongeren en Internet. Het pesten via internet en social media zorgt ervoor dat leerlingen waar dan ook gepest kunnen worden. Sinds de komst van het internet loopt het pesten in de fysieke wereld en in de virtuele wereld naadloos in elkaar over. Deze vorm van pesten moeilijker "vatbaar", omdat de berichten geen lichaamstaal of mimiek bevatten. Hierdoor is het lastig te achterhalen of iets serieus bedoeld is of als grap. Discussies lopen eerder uit de hand. Daarnaast voelt men zich minder geremd om via deze weg dingen over en naar elkaar te roepen.

De volgende vormen van cyberpesten kunnen onderscheiden worden:

- Pest-mail/app etc. (schelden, beschuldigen, roddelen, beledigen).
- Stalking: het stelselmatig lastig vallen van iemand door het blijven sturen van haat-mail/apps etc. of het dreigen met geweld in chatrooms.
- Ongewenst contact met vreemden.
- Webcam-seks: beelden die ontvangen worden kunnen opgeslagen worden en te zijner tijd misbruikt worden.
- Hacken: gegevens stelen of instellingen aanpassen. Ook het uit naam van een ander versturen van pest-mail/app etc.

Om als school cyberpesten te voorkomen, moeten er regels geformuleerd worden met betrekking tot het gebruik van mobiele telefoons, tablets en laptops. Wat wij binnen het onderwijs doen aan zeer moeilijk lerende leerlingen voor regels handhaven rondom het gebruik van internet en social media binnen school, staat in het internetprotocol (zie bijlage I).

Hoofdstuk 2: Betrokkenen bij pesten

In dit hoofdstuk wordt een korte omschrijving gegeven van de betrokken partijen bij het pesten. Speciaal voor ouder(s)/verzorger(s) en leerkrachten worden tips gegeven voor meer informatie.

Pester(s)

Pesters zijn vaak diegenen die zich agressiever gedragen en eerder met geweld reageren dan anderen. Pesters lijken populair in een groep, maar vaak zijn ze dat uiteindelijk niet. Ze dwingen hun populariteit af door te laten zien hoe sterk ze zijn, door indruk te maken en door te laten zien dat ze de macht kunnen krijgen. Er zijn grofweg twee soorten pesters te onderscheiden. Er zijn kinderen die reactief pesten, hun gedrag is een reactie op een ongewenste situatie. Zij worden bijvoorbeeld gepest en gaan dat op hun beurt zelf ook doen. Uit onmacht of door reactie op het pesten, reageren zij eerder op een antisociale manier op een conflict, dan dat zij het vriendelijk oplossen. Daarnaast zijn er leerlingen die de behoefte hebben anderen te domineren om op die manier status in de groep te verwerven. Zij kiezen vaak heel strategisch een kwetsbaar slachtoffer uit; een kind dat al een geïsoleerde positie heeft en ook door anderen niet aardig gevonden wordt. Deze pesters zorgen ervoor dat zij het aanzien bij voor hen belangrijke leerlingen niet verliezen en dat het pestgedrag voor volwassenen en diegenen die er geen vermaak in zien, verborgen blijft. Zij weten precies wanneer zij zich van hun goede kant moeten laten zien. Deze leerlingen zijn nadrukkelijk aanwezig in de groep, maar niet zo geliefd. Ze komen zelfverzekerd over, maar hun gedrag heeft voor hun ontwikkeling negatieve gevolgen, in feite is dus ook hier sprake van een hulpvraag. Vaak heeft een pestende leerling een groepje assistenten om zich heen. Het zijn leerlingen die de pester aanmoedigen door erom te lachen of mee te doen. Ook kan het zijn dat assistenten van pesters de opdracht krijgen een uitgedachte pesterij uit te voeren.

Slachtoffer

Iedereen kan gepest worden. Het kan te maken hebben met ongunstige omstandigheden, zoals een bepaalde sfeer in een groep of in een klas, rivaliteit of spanning. Het kan beginnen met pesten om uiterlijk (bril, tanden, haren, kleren) of prestaties (een nerd zijn of dom zijn). Of het pesten dan verder gaat hangt af van verschillende factoren: wordt de pester gesteund door anderen, wordt de pester door anderen aangesproken op zijn gedrag, hoe reageert de gepeste op het pesten. Kinderen die een grotere kans lopen om slachtoffer van pesten te worden, worden vaak gekenmerkt door een verminderde sociale redzaamheid. Het zijn meestal kinderen die moeite hebben om zich te verdedigen; ze staan machteloos tegenover pesters en stellen zich soms volgzzaam of onderworpen op. Ze zijn dikwijls angstig en onzeker, stil en teruggetrokken en twijfelen aan zichzelf. Slachtoffers van pesten zijn vaak ook leerlingen die door een slechtere motoriek laag scoren bij sport en spel. Een meer in het oog springende groep slachtoffers is die van kinderen die 'provoceren'. Zij hebben bijvoorbeeld last van concentratieproblemen en kunnen zich gedragen op een wijze die spanning en irritatie oproept. Bij deze kinderen zie je soms ook afwijkend sociaal gedrag als vleien, klikken of afkopen.

Ouder(s)/verzorger(s)

Ouders van een gepest kind zijn meestal erg bezorgd om hun kind. Ze weten dikwijls niet wat ze ertegen kunnen doen, vooral wanneer hun kind niet wil dat zij contact opnemen met de school of met de ouders van de pester. Kinderen kunnen bang zijn dat het pesten erger wordt, als bekend wordt dat ze erover geklikt hebben. Het is dan ook lastig om als ouder altijd zicht te hebben op het pesten. Als ouder(s)/verzorger(s) iets vermoeden, is het goed om het gesprek aan te gaan met het kind.

De volgende adviezen kunnen gebruikt worden tijdens het gesprek:

- Probeer rustig te blijven. Het geeft het kind het gevoel dat hij/zij ten alle tijde over het probleem kan komen praten.
- Reageer niet overtrokken en onderneem niet gelijk actie: overleg met het kind wat de opties zijn.
- Neem niet als vanzelfsprekend aan dat alles de schuld is van de pester. Het is belangrijk na te gaan wat er precies is gebeurd.
- Vat het probleem samen en zet samen met het kind alle feiten op een rijtje.
- Stimuleer het kind om ook zelf na te denken over mogelijke oplossingen.
- Geef suggesties wat mogelijk oplossingen zouden kunnen zijn.
- Kies samen wat de beste optie is.

Aangezien pesten meestal op school of op een (sport)club gebeurt, is het goed om als ouder (in overleg met het kind) een gesprek aan te gaan met de leerkracht/begeleider. Wanneer er sprake is van situaties die als zeer zorgelijk bestempeld kunnen worden, kan eventueel ook de hulp van de politie worden ingeschakeld.

Wanneer ouders vinden dat zij niet voldoende gehoord worden door school of dat school niet voldoende optreedt tegen het pesten, kunnen zij een klacht indienen. De klachtenregeling van Stichting de Korre kan uitgezet worden in kernpunten:

- De klacht kan in eerste instantie worden ingediend bij een contactpersoon binnen de school: vertrouwenspersonen binnen de Klimopschool: Anita Smit en Meryem Razani. In overleg met de persoon die de klacht heeft ingediend, zal er getracht worden om het probleem intern op te lossen.
- Wanneer het niet intern kan worden opgelost, kan de persoon met de klacht doorverwezen worden naar de vertrouwenspersoon van Stichting de Korre. Deze begeleidt de persoon met de klacht om de juiste weg te vinden om te klacht te laten behandelen.
- Wanneer er ook via deze weg geen oplossing wordt gevonden, kan de persoon met de klacht besluiten de klacht in te dienen bij de Landelijke Klachtencommissie.

Daarnaast kunnen er bij ernstigere vormen van pesten waarbij bijvoorbeeld sprake is van fysieke of materiële schade of een onveilige situatie, een beroep worden gedaan op de politie. Pesten is in principe niet strafbaar en dus kan er ook geen aangifte tegen worden gedaan. Wanneer pesten zover gaat dat het kind beledigd of bedreigd wordt, kan er wel aangifte worden gedaan.

Meer informatie voor ouders:

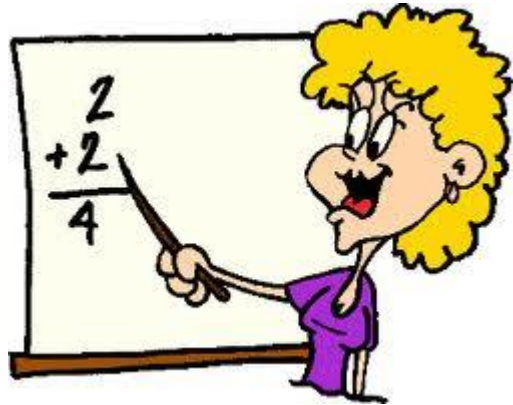
www.pestweb.nl
www.50tien.nl
www.sjn.nl/pesten

www.omgaanmetpesten.nl
www.posicom.nl
"Kinderen en pesten" van B. van der Meer

Leerkracht/mentor

De invloed van leerkrachten op het voorkomen of aanpakken van pesten is groot. Leerkrachten spelen een belangrijke rol in het signaleren van pesten en kunnen door hun eigen gedrag en interacties het gedrag van kinderen in positieve zin beïnvloeden. Leerkrachten kunnen daarnaast pestproblemen bespreekbaar maken, gesprekken voeren met ouders en toezicht houden op het schoolplein. Volgens onderzoek vermindert het pesten met 30 procent als leerkrachten goed weten hoe ze moeten handelen en wanneer een opgezet antipestbeleid consequent wordt voortgezet. Het is voor leerkrachten niet gemakkelijk om het pesten terug te dringen. Leerkrachten vinden pesten doorgaans een kwalijke zaak, maar dat betekent niet per se dat ze er altijd iets aan doen. Niets doen komt deels voort uit onmacht en heeft te maken met de opvattingen van leerkrachten over pesten.

De rol en taak van de leerkracht is onder te verdelen in preventie, signaleren en het handelen als het pesten zich voordoet. Het ontstaan van pestproblemen wordt beïnvloed door de sfeer in de groep en de manier waarop de leerkracht (de school) een positief groepsklimaat creëert. De sfeer in de groep bepaalt in grote mate in hoeverre aan de basisbehoeften (veiligheid, vertrouwen, je zelf kunnen zijn, (enige) invloed uit kunnen oefenen, luisteren, iets betekenen voor een ander) van het kind wordt voldaan. Zo nodig is de leerkracht meer aanwezig op de speelplaats of bij de gymles, zodat preventief gewerkt wordt. De leerkracht bevordert het sociaal competente gedrag van de kinderen door structureel en planmatig te werken aan de ontwikkeling van de sociale competenties m.b.v. de methode STIP.

De leerkracht dient alert te zijn op signalen die kunnen duiden op betrokkenheid bij pesten. Deze signalen kunnen komen van kinderen, ouders of collega's. Het gaat erom dat de leerkracht observeert wanneer er iets bijzonders aan de hand is met een kind. Indien dit het geval is koppelt de leerkracht dit terug naar ouders. De leerkracht ondersteunt ouders bij het zoeken naar manieren om het pesten te stoppen. Zo nodig verwijzen leerkrachten ouders door naar deskundige ondersteuning.

meer informatie voor leerkrachten:

www.schoolveiligheid.nl

www.nigz.nl

www.klasse.be

www.digitaalpesten.nl

www.pestweb.nl

www.stopbullying.gov

Hoofdstuk 3: Signaleren

In hoofdstuk 3 worden de signalen weergegeven die meestal zichtbaar zijn wanneer er sprake is van pesten. Het zijn indicatoren die in ieder geval aangeven dat een gesprek met de leerling op zijn plaats is. Daarnaast bestaan er signaleringsinstrumenten.

§3.1. Signalen

Er zijn enkele signalen die aangeven dat het kind gepest wordt:

- Het kind praat niet graag over school.
- Het kind komt meer teruggetrokken over.
- Het kind lijkt vaak weg te vluchten in de eigen fantasie.
- Het kind is veel op zichzelf en speelt weinig met andere kinderen
- Het kind heeft een negatief zelfbeeld en praat negatief over zichzelf
- Het kind komt verdrietig over en maakt een sombere indruk.
- De schoolprestaties zijn de afgelopen periode zichtbaar achteruit gegaan
- Het kind zorgt ervoor dat het zo laat mogelijk op school komt, vlak voor de bel, en is na schooltijd meteen weer weg of blijft juist extra lang hangen.
- Er ontstaan veel conflicten rondom het kind. De naam van het kind wordt veel genoemd.

Ook zijn er diverse signalen die een pester afgeeft:

- Het kind vindt het moeilijk om samen te spelen of samen te werken, omdat het graag het spel wil bepalen.
- Het kind verdraagt geen kritiek en wordt boos als zijn gedrag ter discussie wordt gesteld.
- De pester is regelmatig brutaal/kattig/snauwerig naar andere kinderen.
- De pester kan zich moeilijk inleven in de gevoelens van anderen en heeft weinig tot geen schuldgevoel.
- Het kind vertoont vaak grensoverschrijdend gedrag.
- Het kind leeft soms een dubbelleven. In de groep braaf en volgzaam, maar tijdens vrije situaties juist het tegenovergestelde.
- De vriend(inn)en van de pester zijn vaak volgzame meelopers die afwachtend zijn en de instructies van de pester opvolgen.

Men moet er bij in gedachten houden dat zowel de 'gepeste' als de 'pester' ook bepaalde persoonskenmerken hebben die als verklaring voor het gedrag kunnen gelden. Het pesten kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door een gedrags- of ontwikkelingsstoornis of er kan sprake zijn van een beneden gemiddeld cognitief functioneren.

§3.2. Signaleringsinstrumenten

Ondanks dat verschillende signalen opgepikt kunnen worden door middel van observatie, bestaan er ook diverse signaleringsinstrumenten om te na te gaan of er sprake is van pesten. De instrumenten zijn in de eerste plaats indicatoren waarmee de leerkracht een completer beeld kan krijgen van hetgeen zich afspeelt tussen leerlingen van de klas. De gegevens die met de instrumenten verkregen worden, worden noch met de leerlingen noch met ouder(s)/verzorgers gedeeld.

Pesttest

De pesttest is een digitale vragenlijst voor leerlingen uit groep 6-8 van het basisonderwijs en klas 1-3 van het voortgezet onderwijs. De test brengt het pestgedrag van een leerling in kaart. Naast vragen over verbaal en fysiek pesten, worden er ook vragen gesteld over digitaal pesten. Met de resultaten

van de pesttest kan waar nodig het pestbeleid van een school aangepast worden. Te vinden op: <http://www.pestbriefje.com/wordpress/pesten-doe-de-pesttest>.

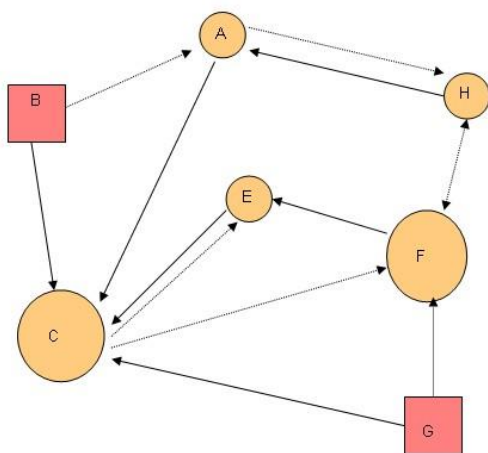
Sociogram

Een sociogram is een grafische weergave van de sociale structuren die ervaren worden in een klas, door de klas. De sociometrie geeft gerichte informatie, die de leerkracht kan gebruiken om het groepsklimaat te verbeteren.

De leerkracht legt enkele vragen voor aan de leerlingen. Enkele voorbeeldvragen:

- Met wie speel je graag?
- Met wie speel je liever niet?
- Met wie wil je graag samenwerken?
- Met wie wil je liever niet samenwerken?
- Wie zie je als de leider van de groep?
- Wie ervaar je als storend in de groep?

Op basis van de antwoorden wordt het sociogram getekend. Er zijn ook online mogelijkheden om een sociogram te laten tekenen. Bijvoorbeeld op www.sometics.nl of www.sociogramonline.nl.

Figuur 1.1. Voorbeeld van een sociogram

“Touch and Go Junior”

Touch and Go Junior is een nieuw signaleringsinstrument voor pesten in of rond de school. Het spoort pesten op en brengt het tevens in kaart. Met de inzet van een tablet kunnen de kinderen op de app via een speelse wijze vragen beantwoorden en gevoelens en/of problemen uiten die ze normaal gesproken face-to-face niet snel zouden bespreken. Het is dus in eerste instantie een signaleringsinstrument voor de leerlingen zelf. Daarnaast krijgt de leerkracht de informatie statisch weergegeven doorgestuurd, zodat hij/zij direct ziet welk probleem er in de klas speelt. Voor meer informatie: www.meldpesten.nu.

Hoofdstuk 4: Preventie

In dit hoofdstuk worden er kernwoorden geformuleerd vanuit de missie en visie van de vijf scholen. Daarnaast worden er enkele preventieve maatregelen genoemd die Stichting de Korre breed kan invoeren. Ook worden diverse preventieprogramma's toegelicht.

§4.1. Missie en Visie

Het pestprotocol is geschreven voor de Beatrixschool, Deltaschool, Klimopschool, de Regenboog/Wingerd en de Sprienke. Deze scholen vallen onder één bestuur: Stichting De Korre. Deze Stichting stelt zich ten doel het organiseren van vraag gestuurd, thuisnabij en passend onderwijs en onderwijs- ondersteunende activiteiten voor leerlingen met een verstandelijke, lichamelijke- en meervoudige (lichamelijk en verstandelijk) handicap binnen REC cluster-3 Zeeland en alle voor het cluster relevante scholen en zorginstellingen in Zeeland. Voor alle scholen is er een schoolgids geschreven. De volgende punten met betrekking tot het onderwerp pesten komen naar voren in de missie en visies, genoemd in de schoolgidsen:

De Sprienke: *“Wij stellen ons ten doel in ons onderwijs recht te doen aan de verscheidenheid van opvattingen in onze samenleving, onder andere door de leerlingen te leren respectvol en genuanceerd te oordelen, open te staan voor andere meningen en anderen in hun waarde te laten. Er zijn vijf schoolregels die iets zeggen over de manier waarop we met elkaar en de omgeving willen omgaan. Onze schoolregels:*

1. Ik houd rekening met de ander.
2. Ik praat rustig en netjes.
3. Ik help de ander als deze er om vraagt.
4. Ik loop of rijd rustig in de school.
5. Ik gebruik spullen op de juiste manier.”

De Deltaschool: *“Ons pedagogisch klimaat is erop gericht het welzijn van de leerlingen te bevorderen en kenmerkt zich door regelmaat, structuur en veiligheid. Daarnaast geldt er op de Deltaschool een stappenplan voor het omgaan met pesten.”*

De Beatrixschool: *“We bieden de leerling hulp bij het participeren in de maatschappij en omgeving, in relatie met anderen. Het pedagogisch klimaat op school is erop gericht het welzijn van de leerlingen te bevorderen en kenmerkt zich door regelmaat, structuur en veiligheid. De Beatrixschool wil een ontmoetingsplaats zijn waar leerlingen en ouders van verschillende levensbeschouwingen elkaar treffen en waar verdraagzaamheid, verantwoordelijkheid en respect voor elkaar centraal staan.*

Missie:

Samen leren het zelf te doen

Visie:

Bij ons mag de leerling zijn wie hij is:

- *we bieden de leerlingen een veilige school*
- *we waarderen de leerling en geven hem het gevoel dat "hij er mag zijn"*

Samen kun je meer: In samenwerking met ouders én de omgeving

- *Wij werken samen met ouders aan een klimaat waarin we elkaar ontmoeten.*
- *Wij werken aan een gezamenlijk toekomstbeeld voor de leerling.*
- *Wij werken samen met het netwerk van hulpverlening/ zorg rondom een leerling.*

Wij bieden kwalitatief goed onderwijs:

- *gericht op de toekomst van de leerling waarin zelfstandig participeren in de samenleving centraal staat*
- *We stellen doelen en werken aan het behalen van goede resultaten.*
- *We zijn ons ervan bewust dat leerlingen leven in een snel veranderende maatschappij en we ze vaardigheden moeten meegeven die belangrijk zijn voor de toekomst van de leerlingen*
- *De medewerker draagt optimaal bij aan de ontwikkeling van de leerlingen*
- *De medewerkers zijn deskundig in orthopedagogiek en orthodidactiek.*
- *De Klimopschool is een lerende organisatie waarin het team voortdurend bezig is met samen leren vanuit de vraag hoe kan ik het beste het onderwijs vormgeven?*

Regenboog/Wingerd: missie: Samen maken we onderwijs passend.

De Regenboog/De Wingerd streeft ernaar om via kwalitatief goed onderwijs leerlingen die zeer moeilijk leren optimaal te laten ontwikkelen. Ons onderwijs is gericht op een zo groot mogelijke deelname van de leerling in de samenleving én een zo volwaardig mogelijk burgerschap. De volgende zaken zijn hierbij de uitgangspunten:

- We stimuleren de leerling om zo zelfstandig mogelijk te functioneren in de maatschappij.
- We bieden hem/haar ondersteuning bij het participeren in de maatschappij en omgeving, in relatie met anderen.
- Ons pedagogisch klimaat is erop gericht het welzijn van de leerlingen te bevorderen en kenmerkt zich door regelmaat, structuur en veiligheid.

Uit bovenstaande stukken kan geconcludeerd worden dat op de scholen van Stichting de Korre breed aandacht gegeven wordt aan veiligheid, verdraagzaamheid en respect binnen het onderwijs, om zaken als pesten te voorkomen.

§4.2. Preventie binnen school

Naast het handhaven van de schoolregels en het pestprotocol, is het goed om op diverse niveaus preventief op te treden tegen pesten. Deze worden hieronder kort omschreven.

Preventie op schoolniveau

- Het opzetten van een werkgroep/ontwikkelteam dat de invoering van een antipest beleid coördineert.
- Training van schoolpersoneel.
- Voorbeeldgedrag van personeel (zoals in de pedagogische standaard is opgenomen)
- Schoolregels
- DDG-ruimtes (ruimtes waar je jezelf even kunt terugtrekken).
- Het opstellen van klassenregels tegen pesten.
- Het ontwikkelen van een gecoördineerd toezichtstelsel tijdens pauzes en pleinregels.
- Georganiseerde en begeleidde pleinspelletjes.
- Leerkrachten moeten toezicht houden op schoolpleinen en andere speelruimtes.
- Een schoolbrede ouderbijeenkomst over het thema pesten.

Preventie op groepsniveau

- Klassikale regels tegen pesten en aanvullende klassenregels
- Regelmatige klassikale gesprekken over pesten en onderlinge relaties.
- Het organiseren van activiteiten die gevoelens van saamhorigheid in de klas kunnen versterken.
- Methoden rondom de sociaal-emotionele vaardigheden aanbieden.
- Het bekijken van films/documentaires/programma's over het thema pesten.
- Complimentenlijsten gebruiken vanuit methode STIP.
- Coöperatieve werkvormen (verschillende kinderen samenwerken)
- Klassenbouwers
- Teach (preventie door gewenst gedrag te benoemen en een houding af te spreken die gewenst wordt door VLORK, weet niet geldt niet enz.)
- Persoonlijke doelen in de klas bespreekbaar maken
- Roddelafspraken in het VSO
- PAD map 6 preventie tegen pesten : In VSO1 en VSO2 worden de lessen uit PAD map 8 die preventief tegen pesten zijn aangeboden in de periode tot de herfstvakantie (op basis van tevredenheidsonderzoek). Het zijn 5 specifieke lessen tegen pesten deze kunnen zowel preventief ingezet worden of bij het signaleren van pestgedrag. Bij het signaleren van pestgedrag kunnen de anti-pest lessen uit de overige PAD mappen ook ingezet worden (zie voor verder informatie STIP bijlage 2). In map 6 zijn dit bijvoorbeeld de lessen:

Afgewezen en erbij horen
Afgewezen en buiten gesloten
Haatdragend en vergevensgezind
Per ongeluk en expres
Wat is het probleem?
Andere lessen zijn gevoelslessen; hoe voel je je bij....?

Preventie op individueel niveau

- Individuele bijeenkomsten met kinderen die pesten.
- Individuele bijeenkomsten met kinderen die gepest worden.
- Individuele bijeenkomsten met ouders van kinderen die bij pesten betrokken zijn.

Ook bestaan er zeer veel diverse preventieprogramma's om pesten tegen te gaan. Niet alle methodes zijn echter effectief en sommige kunnen zelfs contraproductief werken. Scholen vinden daarom vaak zelf het wiel opnieuw uit. Bovendien ontbreekt systematische toepassing van programma's. Barbero en collega's (2012) concluderen in hun systematische review dat anti-pestprogramma's die zich richten op sociale en interpersoonlijke vaardigheden en op het veranderen van attitudes en overtuigingen van leerlingen, het meest effectief lijken te zijn. Een sociale vaardigheidstraining of weerbaarheidstraining kan in dat geval ook gelden als een preventief anti-pestprogramma.

Hieronder worden twee voorbeelden genoemd van een preventieprogramma waarvan de eerste onderzoeksresultaten aangeven dat het een positief effect heeft.

KiVa programma

KiVa (Fins voor "leuke school zonder pesten") is een schoolbreed, preventief antipestprogramma. KiVa is ontwikkeld aan de Universiteit van Turku, Finland. Het is gebaseerd op jaren van onderzoek en werd voor het eerst getest in Finland in het schooljaar 2007-2008. KiVa won in 2009 de European Crime Prevention Award. In Nederland loopt van juni 2012 tot juni 2014 onderzoek naar de effectiviteit. De eerste resultaten zijn zeer positief. In Nederland is KiVa voorsnog beschikbaar voor de bovenbouw (groep 5 t/m 8). In elke groep worden jaarlijks tien KiVa-lessen gegeven over thema's zoals groepsdruk, communicatie, respect en (het herkennen, oplossen en voorkomen van) pesten. In de lessen wordt gewerkt aan de kennis, vaardigheden en houding van leerlingen ten aanzien van pesten.

PRIMA antipest methode

PRIMA staat voor 'proefimplementatie antipestbeleid in het basisonderwijs'. In het PRIMA-project is het effectief bewezen antipestprogramma van Olweus uit Noorwegen vertaald naar de Nederlandse situatie. Scholen worden twee jaar begeleid bij het in- en uitvoeren van een integrale aanpak van pesten op schoolniveau (o.a. training van leerkrachten), groepsniveau (groepslessen) en individueel niveau (individuele begeleiding). Het doel is het verminderen en voorkomen van pestgedrag. Primaire doelgroep van de interventie zijn leerlingen in het reguliere basisonderwijs. Secundaire doelgroep zijn de ouders van de leerlingen en intermediairs zijn de directie en de leerkrachten op de basisscholen.

Hoofdstuk 5: Aanpak van pesten

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het optreden van de school wanneer er sprake is van pesten. Dit is gebaseerd op de regelgeving en de stappenplannen waarbij over het algemeen gewerkt wordt binnen het onderwijs.

§5.1. Wettelijke bepalingen pestbeleid

Op de site van de rijksoverheid wordt het volgende geformuleerd over een pestbeleid:
“Alle scholieren hebben recht op een onbezorgde schooltijd. Leerlingen moeten veilig zijn, zodat ze in staat zijn om te leren en zich te ontwikkelen. Een veilige omgeving voor scholieren en onderwijspersoneel houdt in dat er een prettige sfeer op school is. En het voorkomen van incidenten zoals ongepast gedrag, intimidatie, diefstal, agressie en geweld. Dit geldt ook voor het bestrijden van pestgedrag. Onderwijsinstellingen zijn zelf verantwoordelijk voor hun veiligheid.”

De Arbowet verplicht scholen al sinds 1994 om leerlingen en personeel tegen alle vormen van geweld te beschermen. In een herziening van de Arbowet in 2007 wordt in artikel 3 pesten expliciet genoemd. Scholen moeten een anti-pestbeleid voeren, bestaande uit lessen, introductieprogramma, boeken voor de schoolbibliotheek, et cetera. In aanvulling op de Arbowet hebben werkgevers en werknemers in de cao afgesproken dat elke school sinds 1 januari 2006 een veiligheidsplan moet hebben. Een onderdeel van dit plan is een antipestprotocol.

Staatsecretaris Dekker heeft in samenwerking met de Kinderombudsman een plan van aanpak tegen pesten gepresenteerd in de 2e kamer, in maart 2013. Hierin worden diverse stappen genoemd om de aanpak van pesten binnen het onderwijs te verbeteren. Eén van de gemaakte stappen zijn pilots met anti-pestprogramma's. Hier zijn nog geen betrouwbare resultaten van bekend.

Ondanks dat er in de literatuur wisselende bevindingen worden gevonden over de werkzaamheid van pestprogramma's, blijft men van mening dat iets doen nog altijd beter is dan niets doen.

§5.2. Stappenplan aanpakken Pesten

Wanneer een leerkracht verneemt dat er gepest wordt, moet direct begonnen worden met de aanpak ervan. De veiligheid van de leerling moet zo snel mogelijk worden hersteld. Hierbij zullen zoveel mogelijk van de betrokkenen moeten worden ingeschakeld. Hierbij is de vijf-sporenaanpak een waardevolle werkwijze.

De vijfsporen aanpak bestaat uit:

1. Algemene verantwoordelijkheid van de school
2. Het bieden van steun aan de gepeste jongere
3. Het bieden van steun aan de pester
4. Het betrekken van de middengroep bij het probleem
5. Het bieden van steun aan de ouders

Met de vijfsporenaanpak als basis kan er een stappenplan geformuleerd worden, waarin de vijf “sporen” verwerkt zijn. Eén van de belangrijkste voorwaarden is een nauwe samenwerking tussen school en ouders. Zij hebben de gedeelde verantwoordelijkheid om samen het probleem aan te pakken.

Stappenplan

Stap 0:

Er is sprake van pesten. Dit pesten is door de leerkracht vastgesteld.

Stap 1:

Het pestgedrag wordt besproken met de betrokken leerlingen door de leerkracht van het kind. Dit gesprek wordt regelmatig herhaald. Van dit gesprek worden aantekeningen gemaakt in het leerlingvolgsysteem van zowel het gepeste kind als de pester(s).

Stap 2:

Deze stap wordt ingezet als de situatie in stap 1 niet is opgelost. Begeleiders ondersteunen de leerling die gepest wordt. De teamleider en de directie worden op de hoogte gesteld van het pestgedrag. Met de pester(s) worden afspraken gemaakt over wenselijk gedrag. Deze afspraken worden in het leerlingvolgsysteem genoteerd.

Stap 3:

Deze stap wordt in werking gezet als stap 2 geen oplossing geeft. De betreffende leerling(en) wordt uit de klas/ruimte verwijderd en wordt apart gezet buiten de groep. Met goede afspraken kan de leerling terug naar de groep. De leerkracht blijft bij de groep. Dit alles wordt duidelijk omschreven in het leerlingvolgsysteem.

Stap 4:

Bij aanhoudend pestgedrag. Ouders van de gepeste leerling en 'pester' worden op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school. De problemen worden samen besproken, net als de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het stoppen van deze situatie. Hierbij kan de orthopedagoog/psycholoog ingeschakeld worden. Ook hier is verslaglegging belangrijk.

Stap 5:

Bij langdurig aanhoudend pestgedrag. Uitwisseling tussen orthopedagoog en de teamleider/directeur, ouders en leerling van wat de vervolgstappen voor de 'pester' zijn. Waar nodig volgt een time-out of schorsing. Met goede afspraken kan er terugkeer op school plaatsvinden. Waar nodig kan er wederom een gesprek met gepeste leerling en/of ouders en/of klas plaatsvinden. De afspraken worden weer in het leerlingvolgsysteem genoteerd.

Stap 6:

Als de situatie niet verbetert, kan er, in overleg, een verwijzing plaatsvinden naar externe hulp. Ook dit wordt zorgvuldig gedocumenteerd in het leerlingvolgsysteem van de school. Wanneer het pestgedrag niet afneemt, of wanneer ouders onvoldoende meewerken om het probleem aan te pakken, dan kan de directeur van de school overgaan tot bijzondere maatregelen, zoals een tijdelijke uitsluiting van het bezoeken van de lessen van de school met een maximum van vijf dagen.

§5.3. Stappenplan aanpakken Cyberpesten

Wanneer een leerling aangeeft dat er via internet of berichten op de mobiele telefoon gepest wordt, kan het volgende stappenplan in werking worden gesteld:

1. **Bewaar de berichten.** Leg de leerling indien nodig uit hoe dit kan. Eén van de mogelijkheden is een screenshot te maken en deze via het programma "Paint" op te slaan.
2. **Blokkeer de afzender.** Leg de leerling indien nodig uit hoe dit mogelijk kan worden gemaakt. voor extra hulp of uitleg kan er desnoods iemand van de ICT worden geraadpleegd.
3. **Probeer de dader op te sporen.** Wanneer het niet duidelijk is van wie het nummer of het emailadres is waarvan de berichten verstuurd worden, is het goed om dit uit te zoeken. Vaak kan er via een IP-adres achterhaald worden van welke computer het bericht verstuurd is (indien het om laptops of het netwerk binnen school gaat). Ook hier kunnen collega's van de ICT voor worden ingeschakeld. Het opsporen van de daders is in eerste instantie de verantwoordelijkheid van school.
4. **Neem contact op met de ouders van de gepeste leerling.** Geef de ouders voorlichting over welke maatregelen zij thuis kunnen nemen.
5. **Verwijs de ouders zo nodig door.** Ouders kunnen twee nummers bellen:
 - Onderwijstelefoon: 0800-5010
 - De vertrouwensinspectie: 0900-11131113
6. **Adviseer aangifte.** Wanneer er naast stelselmatige belaging sprake is van fysieke of materiële schade kan er contact worden opgenomen met de politie.
7. **Ondersteun de leerling.** Indien nodig kan de leerling gesprekken aangaan met de vertrouwenspersoon/orthopedagoog/psycholoog. Daarnaast kan er verwezen worden naar Slachtofferhulp.

§5.4. Stappenplan aanpakken Pesten voor leerlingen

Een voorbeeld van het aanpakken van pesten door leerlingen, is door onderstaande regel in de klas op te hangen:

**De belangrijkste regel van het pesten luidt:
Word je gepest, praat er thuis en op school over. Je mag het niet geheim houden!!**

De 11 gouden regels vanuit het pestprotocol voor de kinderen kunnen zijn:

1. Je beoordeelt andere kinderen niet op hun uiterlijk.
2. Je sluit een ander kind niet buiten van activiteiten.
3. Je komt niet zonder toestemming aan de spullen van een ander kind.
4. Je scheldt een kind niet uit en je verzint geen bijnamen.
5. Je lacht een ander kind niet uit en je roddelt niet over andere kinderen.
7. Je bedreigt elkaar niet en je doet elkaar geen pijn.
8. Je accepteert een ander kind zoals hij of zij is.
9. Je bemoeit je niet met een ruzie door zomaar partij te kiezen.
10. Als je zelf ruzie hebt, praat het eerst uit. Lukt dat niet dan meld je dat bij de leerkracht.
11. Als je ziet dat een kind gepest wordt, vertel je dat aan de leerkracht. Dat is dan geen klikken!!!

Bijlage I. Internetprotocol

Waarom internet?

Kinderen maken gebruik van internet ter verrijking van het onderwijs, om informatie te zoeken, contacten te leggen met leerlingen van andere scholen en voor het raadplegen van deskundigen. Methoden die op school gebruikt worden, verwijzen al regelmatig naar internetsites voor aanvullend, actueel of alternatief materiaal.

Waarom een internetprotocol?

- Personeel en leerlingen zullen steeds meer gebruik maken van moderne communicatiemiddelen zoals internet en e-mail.
- Het is de verantwoordelijkheid van de school om leerlingen zoveel mogelijk in een veilige internetomgeving te laten werken. Wij zullen zoveel mogelijk voor de kinderen gebruik maken van Kennisnet. Kennisnet heeft een eigen Nederlandstalige zoekmachine die kinderen in principe leidt naar Nederlandstalige sites, die geselecteerd zijn, waardoor zaken als racistische uitingen en pornografie niet zomaar benaderd kunnen worden. Het is echter ook mogelijk om andere zoekmachines (Google – Meester Sipke – Davindi -Netwijs en Surfsleutel) te gebruiken.
- Personeel en leerlingen dienen geïnformeerd te worden over het gebruik en helaas ook misbruik van internet en e-mail.
- Er is binnen de school gekozen om niet met filters te werken, omdat we er de voorkeur aan geven om samen met gebruikers een manier te vinden waardoor we op een verantwoorde manier met Internet en e-mail kunnen werken. Zoveel mogelijk zullen afspraken in onderling overleg worden gemaakt. Hierbij kunnen wel richtlijnen worden verstrekt, binnen welke kaders de afspraken moeten vallen.
- Het gebruik van social media (MSN, Facebook, Hyves, Twitter) zullen we op school zoveel mogelijk beperken. Indien er voor gekozen wordt om het toch op te nemen in het onderwijsprogramma, moet de leerkracht toestemming verlenen.

Afspraken internet en e-mail gebruik

Internet en e-mail staan ter beschikking van alle personeelsleden. Voor leerlingen uit de VSO groepen kunnen email-adressen worden aangemaakt. Ouders zullen hierover altijd worden geïnformeerd. Voor het gebruik van internet (plus social media) en e-mail hebben we de volgende afspraken gemaakt.

Afspraken voor de leerlingen:

- Geef nooit persoonlijke informatie door op internet zoals namen, adressen en telefoonnummers zonder toestemming van de leerkracht.
- Vertel het de leerkracht meteen als je informatie tegenkomt waardoor je je niet prettig voelt, of waarvan je weet dat het niet hoort. Je kan denken aan informatie zoals geweld, discriminatie, racisme en porno. Als je jezelf aan de afspraken houdt, is het niet jouw schuld dat je deze informatie tegenkomt.
- Leg nooit contacten met iemand zonder toestemming van je leerkracht.
- Bij e-mail berichten stuur je nooit foto's van jezelf of anderen mee, zonder toestemming van je leerkracht.
- Beantwoord nooit e-mail, waar je een vervelend gevoel bij hebt, omdat er dingen in staan die niet horen. Meld het direct bij de leerkracht, zodat hij of zij maatregelen kan nemen.
- Spreek altijd eerst met je leerkracht af dat je op internet wil, vertel wat je wil doen.
- Chatten via een openbare chatbox is nooit toegestaan.

Afspraken voor het personeel:

- Internet zal alleen worden gebruikt voor opbouwende educatieve doeleinden.
- Sites die niet voldoen aan fatsoensnormen worden niet bekeken.
- Aan de leerlingen wordt uitgelegd, waarom bepaalde sites niet geschikt zijn.
- We zorgen ervoor, dat leerlingen open kunnen vertellen als ze op sites gekomen zijn waar ze zich niet prettig bij voelen.
- Regels en wetten met betrekking tot copyright worden in acht genomen.
- Regels rondom privacy zullen worden nageleefd.
- Indien gebruik gemaakt wordt van social media moet er bewust worden stil gestaan met wie we wat delen.
- Leerkrachten en assistenten zullen niet ingaan op verzoeken om vrienden te worden met leerlingen. Indien gewenst kan dan gekozen worden voor een pagina van de klas bijvoorbeeld op Facebook.

Hoe kunnen we zorgen dat afspraken worden nageleefd?

- Personeel ondertekent een verklaring aangaande gebruik van internet en e-mail.
- Leerlingen nemen goed kennis van en houden zich aan gemaakte afspraken betreffende internet en e-mail.
- E-mail of internet gebruik wordt onmiddellijk geblokkeerd als wordt vastgesteld, dat er onwettige activiteiten worden gepleegd.
- Ouders / verzorgers zullen direct schriftelijk op de hoogte worden gesteld van de maatregel, onder vermelding van de reden.
- Bij minder ernstig misbruik, krijgt gebruiker een waarschuwing. Twee waarschuwingen betekent, dat er voor een door de leerkracht te bepalen periode geen gebruik gemaakt mag worden van e-mail en internet. Ook van deze maatregel worden ouders / verzorgers op de hoogte gebracht.
- Indien het een personeelslid betreft, zal de directie hier onmiddellijk van op de hoogte worden gesteld. De directie zal actie ondernemen.
- Blokkeren van een e-mail adres of internettoegang zal worden uitgevoerd door de ICT-coördinator in opdracht van de groepsleerkracht (bij leerlingen) of directie (bij personeel).

Afspraken en regels met betrekking tot informatieverstrekking via de schoolwebsite:

- Foto's en namen zullen op de website nooit aan elkaar worden gekoppeld.
- Ouders / verzorgers moeten toestemming geven voor het publiceren van foto's op de schoolwebsite. (hiervoor is een toestemmingsformulier ondertekend bij de aanmelding)
- Aan leerlingen zal altijd kenbaar worden gemaakt dat foto's worden gepubliceerd. Heeft het kind bezwaar, dan zal niet tot publicatie worden overgegaan.

Afspraken en regels met betrekking tot het gebruiken van smartphones en / of tablets:

- Mobiele telefoons staan tijdens de les op stil en zijn opgeborgen.
- Ongeoorloofd gebruik van een mobiele telefoon is zowel in en om de school als tijdens schoolactiviteiten elders niet toegestaan.
- Het maken van opnamen (geluid, video, foto's en dergelijke) is zowel in en om de school als tijdens schoolactiviteiten elders ten allen tijde verboden, tenzij met schriftelijke toestemming van de docent.
- Verder gelden voor mobiele telefoons en tablets de regels van internet en email gebruik.

Bijlage II. Bruikbare lessen uit STIP bij pesten

Stip so map 1

- Les 1.5 prettig of niet prettig
- Les 1.7 samen spelen
- Les 1.14 ik doe jou geen pijn
- Les 1.16 samen delen

Stip so map 2

- Les 2.13 ruzie hebben
- Les 2.14 delen met velen
- Les 2.15 onprettige situaties
- Les 2.17 je kunt ook nee zeggen!

Stip so map 3

- Les 3.14 ik zeg nee!
- Les 3.15 blijf van mijn lijf
- Les 3.16 ik vind jou niet aardig
- Les 3.19 ik ben boos

Stip so map 4

- Les 4.1 jij bent blij
- Les 4.2 ben je boos?
- Les 4.7 wat is ruzie
- Les 4.16 wat doe jij

Stip so map 5

- Les 5.13 ik schop niet
- Les 5.14 sorry
- Les 5.16 ik heb ruzie
- Les 5.17 ik wil geen ruzie

Stip so map 6

- Les 6.13 samen spelen samen delen
- Les 6.14 wil je met me spelen

Stip so map 7

- Les 7.9 ik begrijp wat je voelt
- Les 7.15 eerlijkheid duurt het langst

Stip so map 8

- Les 8.4 ruzie
- Les 8.5 bij ruzie doe ik zo
- Les 8.6 goed opgelost
- Les 8.7 grap of grol
- Les 8.10 iedereen is anders

Stip vso 1

Map 1

Vrije tijd- naar de club gaan

De leerling maakt onderscheid tussen wat iemand als grapje bedoelt of echt meent

Stip vso 2

Cultuur en maatschappij – Nederlandse cultuur

De leerling accepteert dat de ander een andere overtuiging kan hebben.

Reizen samen een uitje plannen

De leerling geeft een ander gelegenheid zijn gevoelens te uiten, of juist voor zich te houden.

Samen leven- met elkaar in een huis

De leerlingen zoekt een oplossing voor een conflict

De leerling kan omgaan met zijn gevoelens van haat

Stage en werk contact op werk

De leerling luistert naar degene met wie hij in conflict (dreigt) te raken

De leerling ziet dat er ruzie dreigt

Stip vso 3

Mobiele telefoon

De leerling maakt onderscheid tussen de werkelijkheid en de verzonnen wereld

De leerling weet in welke situatie, wanneer en tegen wie hij eerlijk moet zijn.

De leerling heeft inzicht in gedragsregels

Bezoek ontvangen

De leerling houdt rekening met eigenschappen en wensen van bekenden.

Eters krijgen

De leerling houdt rekening met eigenschappen en wensen van bekenden.

De leerling accepteert dat iedereen andere gewoontes heeft.

Iets (uit)lenen

De leerling spreekt er een ander op aan als hij zich niet aan de afspraak houdt.

De leerling kan omgaan met gevoelens van schuld en spijt

Samen televisie kijken

De leerling zoekt een oplossing voor een conflict

De leerling ziet dat er ruzie dreigt

De leerling schat in op welk moment hij iets kan vertellen

De leerling weet wat hij leuk vindt op te doen

Een huisdier hebben

De leerling gebruikt geen lichamelijk of verbaal geweld (schelden/ vloeken)

Feest vieren

De leerling zegt een afspraak tijdig af of verzet deze tijdig.

Pauze houden

De leerling houdt zich aan afspraken

De leerling wacht op iemand

De leerling maakt een grapje of plezier met iemand anders

Uitkering en werk regelen

De leerling is beleefd en toont respect ten opzichte van de gezaghebbende

Werkbespreking

De leerling kan adequaat omgaan met kritiek of correctie en doet er iets mee.